

INVANDRARE EN RESURS FÖR LANDSBYGDEN

FOTO: TINA STAFREÉN

Invandrare har stått för 90 procent av befolkningsökningen i Sverige de senaste tio åren, och är en viktig resurs att arbeta med även för gles- och landsbygdskommuner. 16 av landets kommuner arbetar aktivt med att värva personer med utländsk bakgrund till sig. Det framgår

av en rapport som presenteras av Glesbygdsvirket. Den visar också att det tycks gå lättare för svenskar med utländsk bakgrund att hitta jobb i gles- och landsbygdskommuner än vad det gör i tätortskommuner.

[Läs mer på sidan 5](#)

STORT INTRESSE I ÅRE

Glesbygdsvirket Landsbygdsforum var i år en del av konferensen Regionernas tillstånd, som arrangerades i Åre i mitten av november.

Att intresset för regional utveckling är stort märktes inte minst på att konferensen samlade 350 deltagare.

[Sidorna 2-4 och krönikan sidan 6](#)

SJUNG FÖR DIN BYGD!

Körsång bra för glesbygder

[Sidan 4](#)

FOTO: ANDERS ERIKSSON/NORRLANDIA

God Jul
önskar vi
nyhetsbrevets
läsare!

ENERGIN MÖJLIGHET FÖR LANDSBYGDEN

– Man behöver inte vara någon Einstein för att räkna ut att energiomställningen innebär stora möjligheter för landsbygden. Landskapet och naturen är landsbygdens största konkurrensfördel. Det konstaterade Landsbygdskommitténs ordförande Karl-Erik Nilsson vid konferensen i Åre.

Den av regeringen tillsatta utredningen har i uppdrag att ta fram en långsiktig nationell strategi för landsbygdsutveckling.

FÖRHOPNINGAR

Eftersom mycket arbete återstår kunde inte Karl-Erik Nilsson säga något om vad som blir kommitténs förslag. Men han uttryckte ett antal personliga förhoppningar – en del av dem grundade på erfarenheter från kommunalrådsjobbet hemma i Emmaboda.

– Strandskyddsreglerna irriterar väldigt mycket på den kommunala nivån.

Han betonade också behovet av en helhetssyn från offentliga aktörer på olika nivåer, så att man drar åt samma

håll vad gäller landsbygdsutvecklingen.

NATURBRUKSGYMNASIER

Karl-Erik Nilsson pekade också på behovet av forskning och kompetensutveckling kring de areella näringarna. Han lyfte bland annat fram naturbruksgymnasierna som en betydelsefull aktör.

– Det är den gymnasieform som utbildar flest entreprenörer. De kan spela en mycket viktig roll när det gäller landsbygdsutveckling.

LEADER UTVECKLAR I FINLAND

– Leaderliknande program är det bästa sättet att utveckla landsbygden! Det menar Risto-Matti Niemi, överinspektör på finländska jord- och skogsbruksministeriet. Han var en av föredragshållarna under seminariet på temat Lokal utveckling – tar vi tillvara kraften?

I Finland finns totalt 58 Leadergrupper spridda över hela landet. De som inte rymdes inom EU-programmet finansieras med andra pengar, och från nationellt håll ser man det som ett billigt sätt att åstadkomma bra landsbygdsutveckling.

Det viktigaste politiska verktyget är det landsbygdspolitiska helhetsprogrammet och cirka 80 personer ingår i det landsbygdspolitiska nätverket. Det finns också ett samarbetsorgan där de nio viktigaste departementen ingår. Där sitter också företrädare för regionala aktörer och forskningsinstitut.

15 riksomfattande temagrupper arbetar

med olika frågor såsom trä, mat, kommunikationer etc.

– Allt grundar sig på den lokala nivån. Hos oss har byarna naturliga direktkontakter med departementet.

Landsbygden är alltså en mycket prioriterad fråga och Risto-Matti var med rätta mycket stolt över Finlands sätt att arbeta.

INTRESSET FÖR UTVECKLING ÄR

350 personer kom till konferensen Åre 15-16 november. Som en del av konferensen arrangerades Landsbygdsforum, där Landsbygdsverket presenterade sin rapport för att ge en bild av tillståndet i Sverige.

ÖKAD KONKURRENS OM

Konkurrensen om skogsråvaran kommer att öka – inte minst till följd av stigande oljepriser.

Det förutspådde Hans-Göran Isaksson från Skogsvårdsstyrelsen i Mellannorrland i sitt föredrag om skogsbrukets framtid.

Därför finns det också anledning till optimism när det gäller skogsnäringen, som sysselsätter ca. 90 000 människor, varav knappt 17 000 inom skogsbruket, menade Isaksson. I bilden ingår också att

DIGITAL-TV ÄVEN I GLE

Om två år är det analoga TV-nätet historia. Då ska 998 svenskar av tusen kunna ta emot digitala sändningar i hemmet. Det har riksdagen fastställt.

Anders Bjers, informatör i Digital-tv-kommissionen, försäkrade på Landsbygdsforum att målet kommer att uppfyllas. Landsbygden ska inte missgynnas av den nya tekniken.

– De resterande 0,2 procenten kan i princip bo var som helst. Det beror på lokala förhållanden om man inte lyckas

REGIONAL STORT

Regionernas tillstånd som hölls i av konferensen arrangerade Gles- femton föreläsare medverkade eriges gles- och landsbygder.

TEXT OCH FOTO I ÅRE: HANS MÄNSSON

SKOGSRÅVARA

virkesförrådet i skogen har vuxit, trots att även avverkningarna ökat.

Hans-Göran Isaksson påminde om att skogen ända fram till 1950 användes mer till ved än till industriproduktion. Det som nu sker, med pellet- och etanoltillverkning av skogsråvara, är därmed inte något helt nytt.

– Skogen är en av landsbygdens största tillgångar, och den går att nyttja på många sätt. Inte minst som en plats för upplevelser.

SBYGD

få tillräckligt bra mottagning, sa Anders Bjers.

Men det finns grupper som kan komma i kläm om inte kommunerna agerar, tillade han.

– Äldreboenden och hushåll med enbart socialbidrag blir utan digital-tv om inte kommunerna agerar. Konsumentvägledarna måste kunna svara på frågor, och personal inom hemtjänsten behöver informeras, så att de kan hjälpa sina gamla med den nya tekniken.

ÖVERSVÄMNING OCH SNÖBRIST

Mer nederbörd och mildare vintrar, men inte så mycket varmare somrar än idag. Så ser huvudsce-nariot ut för vårt nordiska klimat under det kommande århundradet.

Gunn Persson från det meteorologiska forskningsinstitutet Rosby Centre i Norrköping berättade om förväntade följder av växthuseffekten, framför allt för Sveriges och Europas del.

Hon konstaterade till att börja med att jorden har blivit varmare de senaste decennierna, men att trenden är tydligare på global nivå än på svensk. I Sverige har klimatet alltid pendlat ganska kraftigt från tid till annan, och hittills har vi i stort sett hållit oss inom de klimatologiska ramar som vi sedan 1880-talet anpassat vårt samhälle till. Men med fortsatt uppvärmning kommer vi snart att lämna denna trygga zon, konstaterade hon.

Varmare vintrar med mer nederbörd, torrare somrar i södra delen av landet, fler fall av extrema nederbördsmängder, nya mönster för flödena i landets vattendrag – det är några av de sannolika följderna vad gäller det svenska vädret. För samhället innebär detta en dubbel utmaning.

– Vi måste både minska våra utsläpp och anpassa oss till de förändringar som ändå kommer. Det kan handla om att inte bygga så nära stränderna, att se över dammar, att bygga vägar med större vägtrummor.

Ändå är kanske inte genomsnittstemperaturerna det mest intressanta, menade Gunn Persson. Dramatiken kommer att visa sig i extremsituationerna – till exempel i form av torka och heta somrar i Central- och Sydeuropa. Sådant som vi redan fått en försmak av på senare år.

SKOGSUTREDARE SÖKER BALANS

Att hitta rätt balans mellan ekonomi och övriga intressen – det är den största utmaningen i skogsutredningen, förklarade Maggi Mikaelsson, landshövdning i Jämtlands län, då hon berättade om sitt uppdrag som utredare av skogspolitiken.

Å ena sidan är ju skogen med ett nettoexportvärde på 85,4 miljarder en stor inkomstkälla för folkhushållet, och skogsbruket måste även fortsättningsvis kunna drivas rationellt. Men å andra sidan finns stora naturvärden att bevara.

– Dessutom är skogen viktig för andra näringar, som turism och renskötsel. Så visst finns det en risk för målkonflikter. Men det unika för Sverige är att vi kunnat kombinera höga miljöhänsyn med god ekonomi, och det tror jag vi kommer att klara även i fortsättningen, sa Maggi Mikaelsson.

En fråga som hon tittar på i utredningen är den konkurrens om råvaran som blir allt tydligare.

Några svar gav inte Maggi Mikaelsson. De får anstå tills utredningen lämnar sitt slutbetänkande, den 30 september 2006.

JORDBRUK I NYA SPÅR SKAPAR OM LANDSBYGDEN

Stora strukturförändringar pågår inom svenskt jordbruk. Produktionen av spannmål kan komma att minska med upp till 35 procent. Den prognosen utfärdades av Harald Svensson, chefsekonom vid Jordbruksverket, då han redogjorde för EU:s nya jordbrukspolitik, som fastställdes 2003.

Syftet med reformen är att skapa ett långsiktigt mer hållbart jordbruk, och att låta konsumenternas efterfrågan – inte bidragens utformning – styra produktionen. Tanken är att jordbrukarna ska få betalt både för det som produceras och för att de sköter markerna på ett miljömässigt och ekonomiskt hållbart sätt. Förändringarna leder till minskad produktion; för spannmål med 15-35

procent, nötkött 10-25 procent och mjölk 15-20 procent, spådde Harald Svensson. Redan under första året med reformen har spannmålsarealen i Sverige minskat med 9 procent och antalet födda kalvar med 8 procent.

Finns det då någon möjlighet att kompensera detta bortfall? Harald Svensson pekade bl. a. på Miljö- och landsbygdsutvecklingsprogrammet, LBU, som varje år fördelar 3,3 miljarder till den svenska landsbygden. Det handlar bland annat om stöd till miljöåtgärder, ekologisk produktion, strukturförändringar och nyetableringar i jordbruket.

POSITIVT OCH NEGATIVT I ÅRSBOK

– Vi trodde att strukturförändringen var färdig. Men nu har butiksnedläggningarna tagit fart igen.

Det konstaterade Jan Cederwörn, direktör på Glesbygdsverket, i sin redovisning av årsboken "Sveriges gles- och landsbygder 2005".

Även antalet skolor minskar, och allt fler barn får lång resväg till skolan. När sedan Svensk Kassaservice lägger ner närmare

hälften av sina kontor i glesbygder och tätortsnära landsbygder får man en ganska dystert bild av utvecklingen vad gäller service, menade Jan Cederwörn.

Men samtidigt finns det många landsbygdsområden med positivt flyttnetto, och en analys på "kvadratkilometernivå" visar att det även finns områden med befolkningstillväxt som inte syns i den vanliga – kommunbaserade – statistiken.

Anna-Karin Johansson leder Glesbygdsverkets projekt "Integration och regional utveckling. Om utrikes födda i gles- och landsbygder" och var en av dem som presenterade projektet i Åre. Läs om rapporten på sidan 5.

LANDSBYGDSFORUM I ÅRE

FOTO: ANDERS ERIKSSON/NORRLANDIA

KÖRSÅNG UTVECKLAR INTE BARA SÅNGARNA

Ju fler körsångare en bygd har, desto bättre blir utvecklingen i den bygden. Förutsatt att det är en glesbygd.

Den intressanta slutsatsen finns i en studie gjord av Wolfgang Pichler, utredare på Glesbygdsverket, och Hans Westlund, ITPS.

Studien är en uppföljning av den rapport som de två skrev 1999, "Den nya gröna vågen", där de kunde visa att många landsbygdsområden i Sverige ökade sin befolkning trots att statistik på kommun- eller länsnivå ibland visade det motsatta, nämligen att befolkningen minskade.

– Nu ville vi undersöka om man kan hitta någon förklaring till att vissa bygder utvecklas bra medan det går sämre för andra, med likartade villkor, berättar Wolfgang Pichler. Vi tittade på olika indikatorer och några av dem belyser det sociala kapitalet. Den indikator som visade störst samband med en bättre

utveckling var faktiskt en hög andel körsångare, vilken är intressant för att den omnämns även av Robert Putnam – en av det sociala kapitalets "urfäder". Sambandet visade sig bara i glesbygdskommuner, inte i tätortskommuner eller tätortsnära landsbygdskommuner.

ORSAK OCH VERKAN

Kan man då veta vad som är orsak och verkan? Är det så att en livaktig bygd skapar många körsångare eller gör själva sången att bygden lever upp?

– Det kan vi inte veta, säger Wolfgang Pichler, men det är trots det ett intressant samband. Självklart kan det också finnas andra sätt att mäta det sociala engagemanget i en bygd, och jag hoppas kunna gå vidare och se om jag kan hitta dem.

Studien, som ännu bara finns på engelska, presenterades vid en konferens i Japan, och mötte stort intresse där. Den kan beställas på www.glesbygdsverket.se.

INTENSIVT ARBETE MED LBU-PROGRAM

Arbetet med att utforma det nya miljö- och landsbygdsprogrammet pågår för fullt inom regeringskansliet. Glesbygdsverket deltar i arbetsgruppen för axel 3 (allmän landsbygdsutveckling) och Leader. Samtidigt som programmet utarbetas formuleras en nationell strategi

för landsbygdspolitiken. Det kommer således att finnas en nationell strategi för sammanhållningspolitiken och en för landsbygdspolitiken. Programarbetet beräknas vara färdigt under första halvåret 2006, under förutsättning att EU:s långtidsbudget är beslutad och klar.

LÄTTARE FÖR INVANDRARE HITTA JOBB I GLESBYGDER

I gles- och landsbygdskommuner tycks det gå lättare för svenskar med utländsk bakgrund att hitta jobb än vad det gör i tätortskommuner. Det är en av slutsatserna i den rapport om integration i landets gles- och landsbygdsregioner som nu presenteras av Glesbygdsverket. En annan iakttagelse i rapporten är att 16 av landets kommuner aktivt värvar invånare bland personer med utländsk bakgrund.

Generellt över landet är andelen som har ett arbete lägre bland de utrikes födda än bland andra svenskar. 59 procent av de utrikes födda har sysselsättning, jämfört med 79 procent bland övriga. Men siffrorna skiljer sig åt beroende på typ av kommun. I landsortskommunerna har 62 procent av de utrikes födda sysselsättning, i glesbygdskommuner är det något färre, 61 procent, medan sysselsättningsgraden är lägst i tätortskommunerna – 58 procent.

Intressant är också att det skiljer sig åt mellan män och kvinnor. Bland utrikes födda kvinnor är förvärvsfrekvensen högst i glesbygdskommuner, medan den för männen är lägst i de kommunerna.

VÄRVAR AKTIVT

Många av landets kommuner försöker aktivt värva nya invånare för att bättra på ett sviktande befolkningsunderlag. I en enkät riktad till alla kommuner utanför storstadsområde-

FOTO: TINA STÅREN

na svarar 118 av 232 kommuner att de aktivt värvar nya invånare. 16 av de värvande kommunerna vänder sig medvetet till personer med utländsk bakgrund. – Invandrare har stått för 90 procent av befolkningsökningen i Sverige de senaste tio åren. Därför är de en viktig resurs att arbeta med även för gles- och landsbygdskommuner, säger projektledaren Anna-Karin Johansson.

Rapporten överlämnas till regeringen den 31 december.

NY STUDIE OM LÄRCENTRA SOM MOTOR

Hur kan lärcentra fungera som en motor för lokal och regional utveckling? Det visas i en nyutkommen rapport från Equal-projektet NTG-lär.

– Man brukar tala om tre ”m” när det gäller lärcentras funktioner, säger Marlen Ljusberg på Glesbygdsverket. Tidigare studier har belyst lärcentras roll som mötesplats för lärande och deras roll som mäklare mellan efterfrågan och utbud. Det är roligt att det nu

har kommit en studie som visar på lärcentras tredje roll, som motor för utveckling. Det är något som det nationella nätverket 3M engagerat sig i och nu funderar på hur det ytterligare ska kunna stärkas.

Studien visar med utgångspunkt från sex kommuner hur denna motor fungerar i praktiken och vad som är viktigt när man vill stärka utbildningens koppling till den lokala arbetsmarknaden.

RAGUNDA OCH ÅMÅL HJÄLPER I MODELLARBETE

I mycket av tillväxtarbetet på den regionala nivån måste kommunerna komma med på ett helt annat sätt än hittills. Men små kommuner har ofta inte de resurser som krävs för ett omfattande analysarbete. Glesbygdsverket har därför under 2005 arbetat med att ta fram indikatorer och modeller som kan användas som stöd för analyser av lokala arbetsmarknader, vilka i sin tur ska ingå i de regionala analyserna.

Under hösten har projektgruppen besökt Åmål och Ragunda kommuner för att få synpunkter på det material som tagits fram.

– Det var nyttiga besök som gav oss mycket hjälp i arbetet, säger projektledare Örjan Johansson.

I den analysmodell som arbetas fram kan bland annat ingå befolkningsutveckling, infrastruktur, näringslivets struktur och kompetensförsörjning. Rapporten om de lokala arbetsmarknadernas funktionsätt kommer att presenteras i januari.

LEADERUTVÄRDERING UPPDATERAD

Uppdateringen av halvtidsutvärderingen av Leader+ är nu färdig. Utvärderaren har en positiv syn på genomförandet av Leader-programmet. 70 procent av tillgängliga medel är beslutade och av dem är ca. 45 procent upparbetade och rekvirerade.

Leaderarbetet kännetecknas av det beslutande trepartnerskapet, dvs. parter för ideell, privat och offentlig sektor får förtroendet att fatta beslut om fördelning av offentliga medel utifrån en lokal utvecklingsplan. Utvärderaren uppmanar departement och statliga verk att sprida information om Leader som en möjlig metod för genomförande av delar av strategier för såväl landsbygdsutveckling som regional utveckling.

Utvärderaren ser två stora utmaningar för det fortsatta arbetet. Den första är LAG-kansliernas förmåga att hålla uppe engagemanget i genomförandet även när beslutsmedlen börjar ta slut. Den andra ligger hos de nationella aktörernas förmåga att överföra leadermetoden in i det nya Landsbygdsstödet från och med 2007.

B

KERSTIN WALLIN
generaldirektör

OM TILLVÄXT OCH VÄLFÄRD

Omkring 350 personer deltog i konferensen Regionernas tillstånd i Åre där Glesbygdverket arrangerade delar av konferensen under rubriken Landsbygdsforum. Det stora intresset för den regionala utvecklingen är inte att ta miste på.

Samtidigt med konferensen offentliggjorde Glesbygdverket årsboken Sveriges gles- och landsbygder 2005.

Det är ingen munter läsning när det gäller utvecklingen av service i gles- och landsbygd. 93 orter miste sin sista butik. Postens kassaservice har dragits ner. Skolor i gles- och landsbygder har försvunnit.

ÖAR FRAMTRÄDER

Men samtidigt finns många landsbygder i landet med befolkningstillväxt. Det gäller framför allt landsbygder i storstadsnära områden. Men med hjälp av ett helt nytt kartmaterial kan vi visa på nyanser i befolkningsutvecklingen också i andra bygder.

I skogslänen och inte minst i Norrlands inland finns tillväxtområden som inte syns i traditionell statistik över kommuner eller arbetsmarknadsregioner. Längs hela fjällkedjan ser man till exempel öar av tillväxt.

På flera håll är dock den negativa befolkningsutvecklingen så stark att servicefrågorna i vid mening måste tas på största allvar. Det gäller både

offentlig och kommersiell service. Här måste till bättre samverkan mellan sektorer och nya grepp för att göra tjänster tillgängliga. Alla goda krafter, offentliga såväl som privata och ideella, måste ges utrymme till insatser.

På 1950-talet hade Sverige en tillväxt som inte var av denna världen. Industrin gick på högvarv. Framtidstron var enorm. Många fick flytta för att få jobb. Socialstyrelsen fick i uppdrag att ta hand om dem som blev kvar – de ortsbundna. Socialstyrelsen skaffade två konsulenter för ändamålet – en för norra Sverige och en för södra.

VÄLFÄRDEN VIKTIG

Det räckte inte med det. På 60-talet kom lokaliseringspolitiken med målet att över hela landet främja sysselsättning och likvärdig standard i fråga om social och kulturell service.

Och sedan har utvecklingen gått i vågor, tillväxt med glädjeämnen och bekymmer. Och välfärdsfrågor som ett brev på posten.

Tillväxt och välfärd handlar om att alla ska ha möjligheter till ett bra liv. Politikens insatser kan variera, men det blir ingen hållbar utveckling om vi inte jobbar vidare för att utveckla ett gott tillstånd i allas våra regioner. Oavsett om vi bor i storstäder eller glesbygd.

NY I VERKSLEDNINGEN

Marlen Ljusberg har sedan 1 oktober ansvaret för frågor av strategisk karaktär på Glesbygdverket. Det handlar bland annat om planering, uppföljning och verksamhetsutveckling.

Marlen har arbetat på Glesbygdverket i fyra år och tidigare bland annat ansvarat för utbildningsfrågor, exempelvis med studier kring lärcentra i landet.

– Den regionala utvecklingspolitiken säger att hela landet ska bidra till utveckling. Jag ser fram emot de nya arbetsuppgifterna där jag kan bidra till att utveckla kunskaper om lokal utveckling i gles- och landsbygder.

FOTO: BIRGITTA RHODIN
FOTO SIDAN 4 (KERSTIN WALLIN): LENNART JONASSON. GRAFISK PRODUKTION: ANNICA NORDIN/PERIFERI FILM O FORM. TRYCK: BRÄCKE TRYCKERI, BRÄCKE 2005.

LANDSBYGD DISKUTERADES I TYSKLAND

Vid en internationell workshop i Tyskland diskuterades frågor kring integrerad landsbygdsutveckling. Utgångspunkt var en tysk studie om tre perifera landsbygdsregioner i Europa – Eisenwurzen i Österrike, Highlands and Islands i Skottland och Jämtland i Sverige.

De inbjudna forskarna och praktikerna från de olika länderna kunde vid detta tillfälle jämföra nationella och regionala särdrag men också prata om vad som är gemensamt i landsbygdsutveckling. Hur den regionala nivån hanterar landsbygdsfrågor tycks vara viktigt i samtliga länder – inte bara i Sverige. Studien kommer att publiceras i början av 2006.

REDAKTION Birgitta Rhodin, TEL 063-57 67 11

Vill du komma med på vår sändlista, hör av dig till: Gunborg Hägg, TEL 063-57 67 00.

ANSVARIG UTGIVARE Mats Elg

Glesbygdverket
Samuel Permans gata 2, 831 30 Östersund
TEL 063-57 67 00, FAX 063-57 67 99
E-POST info@glesbygdverket.se
WEBBPLATS www.glesbygdverket.se